

Українсько-російські стосунки в суспільно-політичній думці українського визвольного руху в роки Другої світової війни

Історія українського національно-визвольного руху має чимало білих плям. Це дозволяє діаметрально протилежно, а досить часто спотворено трактувати факти та події тих часів. Однією з дискусійних тем, яка однобоко висвітлювалась у радянській історіографії, було ставлення ОУН та УПА до неукраїнського населення – поляків, євреїв, росіян та ін. Суспільно-політична думка українського підпілля була представлена виключно як антинародна та антигуманна. Ця тенденція подекуди збереглася до сьогодні.

У націоналістичному русі Опору 1940–1950-х рр. в Україні визначальне положення посідав бандерівський рух. Визнаними в оунівських колах публіцистами того часу були Ярослав Старух, Ростислав Волошин, Йосип Позичанюк (Шахай), Яків Бусел, Іван Гриньох (Коваленко, Настасин), Василь Мудрий (Я. Борович), Мирослав Прокоп, Всеволод Рамзенко (Ярослав Богдан), Осип Дяків (Горновий), Петро Федун (Петро Полтава). Визначну роль відіграв також Дмитро Маївський, який як редактор офіційного органу ОУН журналу «Ідея і чин» пропагував справу ідеологічно-ревізійнізму.

Підпільні публіцисти присвятили ряд спеціальних праць, в яких розглянули стратегічні й тактичні взаємини українського і російського народів, окремих політичних сил та особистостей. Щодо ставлення до росіян, то автори підпільних писань розглядали три ключові проблеми двосторонніх відносин: ставлення до російських імперіалістичних впливів і їх панування на українських землях; стосунки з російським імперіалізмом як політичною силою; ставлення до російського народу та до російської меншини в Україні. Проте у різних творах ці аспекти висвітлені по-різному.

Незважаючи на те, що аспект взаємин українського та російського народу породив багато проблемних питань, однак в основному вони зводились до одного: чи прирівнювати російський більшовицький та «білий» імперіалізм з волею та прагненнями більшості росіян.

У підпільній публіцистиці Радянський Союз трактувався як видозмінене за формою, але не за змістом, продовження Російської імперії. Домінувало судження, що це не «бастіон світової пролетарської революції», а імперська держава, яка використовує соціалістичні гасла для маскуваня своїх експансіоністських цілей. Ставлення ж до росіян як до народу

не було таким однозначним, як до СРСР. Погляди публіцистів тут розходилися.

Офіційна лінія, якої дотримувались крайові публіцисти, йшла в руслі офіційних документів ОУН.

Необхідно зауважити, що до 1943 р. у постановах, маніфестах, деклараціях Організації ніде не було чітко зазначено про ставлення та позицію власне до російського народу.

Найбільш виразно питання ставлення до російського народу проявляється в офіціозі ОУН починаючи з 1943 р. У документах III конференції ОУН (квітень 1943 р.) та III Надзвичайного Великого Збору ОУН(б) (серпень 1943 р.) знайшли відображення зміни тактичних та програмових моментів діяльності організації. У нову програму було внесено низку постулатів соціально-економічного характеру, а також було змодифіковано ставлення до сусідніх держав і народів та до національних меншин в Україні.

Починаючи з 1944 р. такі публіцисти, як Петро Федун (Полтава), Осип Дяків (Горновий), Василь Галаса (Орлан), Всеволод Богдан (Рамзенко), Роман Шухевич, Ярослав Старух (Ярлан) та інші, почали роботу над уточненням й поглибленням оновленої політичної програми.

Ольга Каковкіна (Дніпропетровськ)

«Українське питання» в радянській пропаганді під час Великої Вітчизняної війни (за матеріалами часопису «Славяне»)

У контексті дослідження радянської пропаганди щодо України під час Великої Вітчизняної війни заслуговує на увагу часопис «Славяне», який став виразником однієї з головних ідей пропаганди 1941–1945 рр. – ідеї слов'янського єднання. Часопис був друкованим органом Всеслов'янського комітету (1941 р.) – об'єднання представників слов'янських народів – східнослов'янських народів СРСР (українців, росіян, білорусів), слов'ян Центральної та Південно-Східної Європи (поляків, чехів, словаків, балканських слов'ян), які стали головним об'єктом пропаганди і діяльності комітету. Представником України та головою української секції став О. Корнійчук – провідник вітчизняного офіціозу, який власне і формував пропагандистську стратегію в українській темі на сторінках часопису.

Зважаючи на існування в СРСР потужної ідеологічної структури та